Martina Páleníková

ČAROVNÝ KROJ

VIDEO eKNIHA

47 MINUT VIDEA

stejnojmenný dokumentární film Michala Huvara
s hudbou Jury Petrů a komentářem Ladislava Lakomého

www.carpe.cz
CARPE DIEM

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.
Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Martina Páleníková, 2011
Photography © Hana Kinclová, Martina Páleníková a archiv autorky, 2011
Video © Michal Huvar, Carpe diem, 2011
© Carpe diem, 2011
www.carpe.cz
Made in Moravia, Czech Republic, EU
ISBN 978-80-87195-96-3

Úvodem

Narodila jsem se v malé obci Morkůvky na Břeclavsku. Vyjádřit slovy vztah, který mám k této vesnici, není jednoduché. Každé místo tady je něčím důležité. I lidé, kteří tu žijí, jsou vstřícní, milí a k přání dobrého dne vždy přidají úsměv...

Morkůvky jsou vinařská vesnička čítající bezmála 500 obyvatel. Nemáme zde kino a divadlo, kterými se mohou pochlubit některé sousední obce, a tak se snažíme zábavu vytvářet sami. Během roku se zde koná mnoho akcí pro děti i dospělé a jejich organizátoři se po každé snaží, aby se lidé pobavili a život v Morkůvkách pro ně nebyl jen nudnou záležitostí.

Jedna z nejkrásnějších příležitostí, kdy se sejde celá vesnice, jsou tradiční hody. Už Alois a Vilém Mrštíkové vystihli jejich pravou atmosféru ve své románové kronice Rok na vsi: „Hody! Jaký to čarovný zvuk pro veselé dítě Moravy. Není veselejších, není bezstarostnějších svátků nad tyto svátky, není dnů sytějších a rozmařilejších, není chvil lehkomyslnějších a hýřivějších...“

A ani po tak dlouhém čase, který nás od života těchto dvou moravských spisovatelů dělí, neztrácí pro nás tato slova na významu. Je krásné, že se i v době prudkého rozvoje moderních technologií tradice stále dodržují, i když v trochu odlišné podobě. Stmelují dohromady celou vesnici, mladé i staré.

V první části této knihy se zabývám lidovým krojem, který k hodům neodmyslitelně patří. Už jako malé dítě jsem ho oblékala a vesele cupitala průvodem, aniž bych tušila, jaké krásy vlastně skrývá. Mít ho na sobě znamená strojit se do kousku minulosti a aspoň na chvíli nevnímat současný svět. Kroj je připravován s velikou pečlivostí a láskou a babičky i maminky se vždy snaží, aby právě ten náš byl co nejkrásnější. Oblékání do kroje je velmi zdlouhavé, jeho nošení není příliš pohodlné, ale všechny tyto pocity vynahradí hrdost, kterou potom ten, kdo kroj oblékne, cítí.

Kroj je oděv charakteristický pro každý kraj a patří k nejslavnostnějším historickým oděvům, které se dnes oblékají už jen při zvláštních slavnostních příležitostech. Člověk si ho přizpůsobil svému charakteru, ale i charakteru

svého kraje a podle toho bylo vždy poznat nejen z kterého panství, ale i z které vesnice jeho nositel pochází.

Snažila jsem se postihnout i velké změny, které kroj během posledních 150 let prodělal. Dříve jeho nákladnost určovalo sociální postavení nositele. Dnes mají ale lidé mnohem více možností, jednak finančních, ale i možností volby. Výběr na trhu je pestřejší a lidé se rozhodují podle toho, co se jim líbí, aniž by přemýšleli nad tím, zda jde o původní část kroje, či nikoliv. Tak se kroj mění prakticky rok od roku a stále více se vzdaluje své původní podobě.

Ve druhé části knihy se zabývám tradicemi, tanci i písněmi tradičních lidových hodů. Tady především těžím z vyprávění pamětníků. Nechybí zde ani cenné rady babiček, jak kroj škrobit a starat se o něj.

Snažila jsem se tedy nejen shrnout doposud známé informace, ale i přidat něco nového, zachytit podobu morkůvského kroje i hodů na počátku 21. století a pomoci tak dalším generacím, které se budou stejným tématem zabývat třeba za desítky let. Věřím, že i v té době – v čase supermoderních technologií – bude lidový kroj a s ním spojené hody součástí života nejen naší obce, ale neztratí se z očí všech ctitelů tradic a folklóru.

Martina Páleníková

O Morkůvkách očima starosty

Morkůvky jsou vesnice, která se nachází mezi oblými kopečky velkopavlovické vinařské podoblasti, kde na jižních svazích dozrává vinná réva, která se ve sklípcích mění v lahodný nápoj.

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1350. Původ názvu není zcela jasný, ale jsou dvě teorie. První praví, že název Morkůvky vznikl proto, že původní osadu postihla morová epidemie. Druhá říká, že Morkůvky byly pojmenovány po velmožovi, který se jmenoval Morka. Nejpočetnější osídlení – 800 obyvatel – Morkůvky dosáhly v roce 1900. V současné době zde žije 460 obyvatel. Průměrný věk obyvatelstva naší obce je 39 let.

Obec krášlí kulturní dům, který stojí vedle krásného prostranství zvané Plácka. Tady se odehrávají hody, které jsou v obci velkým svátkem. Tyto hody pořádají stárci a stárky spolu s TJ Sokol Morkůvky. Je to akce náročná, trvá od pátku, kdy se staví mája, až do úterních časných ranních hodin za stálého doprovodu dechové hudby. Příprava i vlastní konání hodů vyžaduje velkou obětavost a nadšení stárků a stárek. Z mé pozice bývalého předsedy TJ Sokol byl v minulosti největší úkol tyto mladé lidi nadchnout pro kroj a folklór. V současnosti jsou mladí, kteří chodí v kroji, skvělí a je vidět, že je všechno kolem hodů i dalších kulturních akcí velice baví. Byl bych rád, kdyby to vydrželo i jejich nástupcům.

Kroj, který se nosí v Morkůvkách, najdeme s malými odlišnostmi i v okolních vesnicích a je podle mého názoru velmi pestrý a veselý. Nejvíc se líbí nádherně vyšité dámské i pánské vesty (kordule) a bohatě vyšívaný klobouk (goralovňák) s vonicí. V roce 2006 se rozhodla skupina ženáčů v Morkůvkách ušít si kroj. Pokusili se dopátrat posledních vzorů ženáčských krojů, které se nosily. Byli jsme pro radu u dr. Soni Nezhodové, která pracuje v hustopečském muzeu, a podařilo se nám dát dohromady hezký kroj.

V Morkůvkách žijí pracovití lidé, snaží se udržet kulturu, folklór a přispívají k tomu, aby obyvatelé byli na svou obec hrdí a dobře se jim tady žilo.

František Juras

Hanácké Slovácko, „kraj beze stínů“

Kloboucko, kam patří i naše vesnice, tvoří společně s Hustopečskem a Ždánickem oblast Hanáckého Slovácka. Tento kraj tvoří přechodnou oblast mezi Hanou a Slováckem a je považován za součást Moravského Slovenska. Pro kmenové určení a rozhraničení kraje jsou dnes důležitá dvě kritéria: kroj a nářečí. Se svou identifikací má však dodnes tento kraj velké problémy. Nářečí se zde prolínají dvě: dolské, které převažuje v jihovýchodní části, a hanácké, které můžeme slyšet na severozápadu. Ani toto rozlišení však není úplně přesné, jelikož i v hanácky mluvících vesnicích můžeme zaslechnout dolský dialekt a naopak. Každá obec má své vlastní nářečí přiklánějící se k té či oné straně. Hanácké Slovácko tedy není jazykově jednotným celkem, nýbrž diagonálním předělem dvou velkých sousedních nářečních okruhů. Otázkou, zda jsme spíše Hanáci nebo Slováci, se zabývalo mnoho národopisců, například Augusta Šebestová, kobylská rodačka, ve své knize **Lidské dokumenty**: *„Toš, strýčku, zas vy, co sme my v těchto dědinách? Sme Hanáci lebo Slováci?“ „Já, já sám nevím, říkají nám Hanáci, ale mně se to nezdá. Slováci taky nám nadávají Hanáků.“* Naznačovala také rozdíly v nářečí, které obyvatele tohoto rozsáhlého celku rozděluje do dvou jazykových sfér. *„Oni myslijú, že sme stejní s Klobúčákama a s Bojanovčákama a tema za lesem? Ale kdé. Dyť mluvijú, voni mlovijó.“ „A dyť oni sú tam aji inej nátury. Tam, dyž donde do hospody, dá si nalít a sedí při tem jak traláč, ani se nehne. U nás je tá krív prudčí, dá si nalít za 2 kr. a nadělá křiku za čtyřech.“* [1]

Jakub Vrbas cítí veliké rozčarování nad užíváním termínu Hanácké Slovácko a oblast Kloboucka a Ždánska, které označuje

[1] *Šebestová, A.: Lidské dokumenty a jiné národopisné poznámky. Nákladem vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, 1900, str. 170.*

jako „dvě rodné sestry“, pojmenovává jako hanáckou. Slováky nazývá „slováckým živlem“, jejichž příchod si odůvodňuje vpády Turků a Maďarů, kteří na přelomu 16. a 17. století zničili na Moravě mnoho vesnic. Prchající Slováci se tedy usazovali v hanáckých vesnicích, kde začali pozvolna zakládat rodiny. Obyvatelstvo se promíchalo. Slováků byla ve vesnicích většina, proto se v obcích hovoří převážně slováckým nářečím. Kroj ale zůstal hanácký, neboť Slováci byli odříznuti od svých nákupních center, a tak si museli krojovou výbavu pořizovat v Kloboukách. Jan Herben dokonce užil pro Hanácké Slovácko nové pojmenování. *„I jeli byste do toho kraje beze stínu přes Tuřany, Telnici, Moutnice a Těšany. Z návrší nad Klobouky dostalo by se vám prvního pohledu na širý kraj, a tu byste věru žalostně zvolali: ‚Ach, kraj beze stínů!‘ V této krajině leží veliké a bohaté dědiny: Krumvíř, Násedlovice, Želetice, Brumovice, menší: Kašnice a Morkůvky.“* [2]

Za druhou část „kraje beze stínů“ považoval obce Kobylí, Vrbice, Čejkovice, Bořetice, Pavlovice, Bílovice, Rakvice, Němčičky a Starovičky. Upozornil i na krojovou odlišnost: *„Rozdíl mezi krojem severnějším a jižnějším není nepatrný.“* [3]

Podle Jana Herbena a jeho označení „kraje beze stínů“ vznikl v roce 1976 v Krumvíři folklorní festival zaměřený na tuto přechodnou oblast. Koná se každý lichý rok v červnu a trvá dva dny. V sobotu zde probíhá soutěž verbířů, posléze následuje beseda u cimbálu. V neděli se se svým vystoupením představují folklorní soubory a mužácké sbory. Slavnostní festival ukončuje koncert.

A jaké jsou tedy podle Vlastivědy moravské hranice Hanáckého Slovácka? Předěl tohoto národopisného celku tvoří Podivín, Žižkov, Velké Bílovice, Nový Poddvorov, Starý Poddvorov, Čejkovice, Vrbice, Kobylí, Brumovice, Krumvíř, Stavěšice,

[2] *Herben, J.: Moravské obrázky. Nakladatelství Šolc a Šimáček, spol. s r. o., Praha, 1925, str. 11.*
[3] *Herben, J.: Moravské obrázky. Nakladatelství Šolc a Šimáček, spol. s r. o., Praha, 1925, str. 19.*